

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΛΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα.

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ

συνδρομῇ ἑτησίᾳ προπληρωτέᾳ

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

συνδρομῇ ἑτησίᾳ προπληρωτέᾳ

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγρασσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἄριθ. 3

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1894.

Ἔτος Γ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Ἰωάννης Ἑρρίκος Πεσταλότσης. — Πατριδογραφία — Περὶ Γεωγραφίας. — Ὁ πατὴρ ἄγρος. — Ἱστορία τῆς ἀνατροφῆς τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων. 3. Δεισιδαιμονία τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἀγωγῇ τῶν παιδῶν. — Χειροτεχνικὴ ἤτοι Σχολικὴ χειροτεχνία, ὑπὸ Ἀριστοτέλους Δ. Γραφειάδου. — Δήλωσις.

Τὸ διδασκαλικὸν ἔργον, μά-
λιστα δὲ τὸ τοῦ δημοδιδασ-
κάλου εἶναι τὸ ὕψιστον καὶ
τὸ ἀναγκαιότατον καὶ τὸ χρη-
σιμώτατον πάντων τῶν ἔργων
ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ἀνεκαθεν οἱ
ἄνθρωποι τυφλώττοντες πρὸς
τὴν ἀλήθειαν ταύτην εἰδείξαν
τὴν μεγίστην πρὸς τοῦτο πε-
ριφρόνησιν. Καὶ ἀποτέλεσμα
τῆς τοιαύτης πρὸς τὸ ἔργον
τοῦτο προαιρέσεως καὶ μεγάλων
καὶ μικρῶν εἶναι ὅτι τὰ
δημοτικά σχολεῖα εὐρίσκονται
παρημελημένα, καὶ ὁ λαὸς
στερεῖται τῆς ἐξευγενιστικῆς
τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δυνά-
μεως. Οὕτως ὅμως δὲν ἔχουσι
καὶ τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλβετίας
καὶ Γερμανίας, ἐδῶ τὰ δημο-
τικά σχολεῖα οἱ ἄνθρωποι

ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΡΡΙΚΟΣ ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΗΣ

θεωροῦσι ὡς φυτώρια χριστιανικοῦ καὶ πεπολι-
σμένου βίου καὶ οἱ γονεῖς καὶ αἱ Κυβερνήσεις δὲν
φείδονται οὐδεμίᾳ δαπάνης πρὸς τελείαν τῶν
σχολείων λειτουργίαν. Διὸ βλέπεις ἐκεῖ σχολεῖα
μέγαρα, διδασκάλους τιμωμένους ὡς ἔθνικους εὐερ-
γέτας, διδασκάλους μὴ αἰσχυνομένους, ἀλλ'
ἐπαιρομένους ἐπὶ τῷ ἔργῳ των. Καθ' τὴν τοιαύ-
την τῶν ἀνθρώπων περὶ τῶν σχολείων γνώμην ὀ-
φείλουσιν εἰς τὸν μέγαν προφήτην τῶν νεωτέρων
χρόνων τὸν Ἑλβετὸν Ἰωάννην Πεσταλότσην. Τὸ
δημοδιδασκαλικὸν διάδημα, ὅπερ ἡ βαρβαρότης
τῶν ἀνθρώπων ἢ ἡ ἀπέρισκεψία αὐτῶν εἶχε καταρ-

ρίψῃ εἰς τὸν βόρβορον, ὁ Πε-
σταλότσης ἀποκαθάρας ἀπο-
κατέστησε εἰς τὰ δίκαιά του
καὶ ἔκτοτε ἀρχίζει νέα ἐποχὴ,
οἱ δὲ λαοὶ, μάλιστα οἱ πτωχοὶ
ἄνθρωποι, ὑπὲρ ὧν ἐπαλλε-
θερμότατα ἡ καρδιά τοῦ Πε-
σταλότση, φωτιζόμενοι καὶ ἀ-
ναπτυσσόμενοι διὰ καλῶν σχο-
λείων ἄς μὴ λησμονῶσιν ὅτι
ὑπὲρ αὐτῶν προσήνεγκε σύμ-
παντα τὸν βίον αὐτοῦ ἐργα-
ζόμενος νύκτα καὶ ἡμέραν πει-
νῶν, γυμνητεύων, παραγνω-
ριζόμενος ὁ Ἑλβετὸς Ἰωάννης
Πεσταλότσης. Οἱ δὲ δημοδι-
δάσκαλοι, οὓς ἐγκατέστησεν
εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν θέσιν,
ἄς δέωνται σιωπηλῶς πρὸς
τὸν θεὸν ὑπὲρ τοῦ δημιουργοῦ
τοῦ νέου δημοτικοῦ σχολείου
καὶ ἄς ἔχουσιν αὐτὸν ἐν τῷ πο-

λυμόχθῳ αὐτῶν ἔργῳ, ἐν μέσῳ κοινωνίας ἀδιαφόρου,
ἐν μέσῳ Κυβερνήσεως ἀντιπεσταλοτσειοῦ, ὡς ὑπό-
δειγμα διδασκαλικῆς ἀυταπαρνήσεως καὶ ψυχικῆς
εὐγενείας. Τίς δὲ ἦτο ὁ Πεσταλότσης μέλλομεν
ἐφεξῆς νὰ εἴπωμεν.

Ἀπὸ τοῦ 1783, ὅτε ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ
ἐσηματίσθησαν πολιτεῖαι συνταγματικαὶ ἐλεύθε-
ραι, αἱ νῦν εἰς πλοῦτον καὶ δόξαν μεγάλην ἀνα-
βίβασθησάναι Ἠνωμένα πολιτεῖα τῆς Ἀμερικῆς,
ἐν αἷς τὸ πρῶτον ἐσπινθηροβόλησεν ἡ σκέψις ὅτι
τὸ ἄτομον δὲν εἶναι μόνον μέσον πρὸς συντήρησιν
τοῦ ὅλου, ἀλλὰ μάλιστα σκοπός, ὡς εἶναι ἕκαστον

μέλος εν παντί υγιει οργανισμῷ· εν αἰς ανεγνωρί-
στη ἢ ἀξία καὶ ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώ-
που καὶ ἐπετράπη εἰς ἕκαστον νὰ ἀναπτύξη τὰ
χαρίσματα, ἃ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς μέχρι τῆς δυ-
νατῆς αὐτῶν τελειότητος, καὶ νὰ χρησιμοποίησιν
ταῦτα πρὸς τὸ καλὸν καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ὄλου ἐν
αἰς ἐφημέροισι τὸ πρῶτον ἢ ἰσοπολιτεία καὶ ἡ
ἰσονομία, ἡ ἀνεξίτηρησκέα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀρχε-
ται νέος αἰὼν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἔθνων. Ἴνα ἡ πολι-
τεία ζῆση καὶ εὐδαιμονήσῃ σπηριζομένη ἐπὶ τοιού-
των ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσοπολιτείας τῶν
ἀτόμων, ἀνάγκη τὰ ἄτομα νὰ ὦσιν ἀνεπτυγμένα καὶ
καλῶς ἀνατεθραμμένα, ὥστε νὰ ἀντέχονται ἀπρὶς
τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν καὶ καθηκόντων. Εἶναι
δὲ ἀντίφασκα καὶ ἀνακλονθία τῶν νέων πολιτειῶν,
αἵτινες ἀναγνωρίζουσαι εἰς τοὺς πολίτας συμμετο-
χὴν εἰς τὴν διοίκησιν, νὰ μὴ φροντίζωσι νὰ κατα-
στήσωσιν αὐτοὺς ἅμα καὶ ἰκανοὺς πρὸς ἀσκήσιν τῶν
ὕψηλῶν αὐτῶν καθηκόντων. Τοιαύτην γνώμην ἐξή-
νεγκον πάντες οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῶν νεωτέρων χρό-
νων φιλόσοφοι, πολιτικοί, παιδαγωγικοί, καλλιτέ-
χναι, ποιηταί, φυσιοδίφαι. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον
τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας, ὅπερ ἐπιβάλλει τὴν τε-
λειοτέραν τῶν πολιτῶν μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ λόγοι
ἄλλοι καθαρῶς φιλανθρωπίας, λόγοι καθαρῶς χρι-
στιανικοί, οἵτινες ἀπαιτοῦσι νὰ τείνωμεν χεῖρα
ἀρωγῶν εἰς τοὺς νέους ἀνθρώπους, ἵνα γίνωσιν
κρείττονες καὶ κατὰ τὸν νοῦν καὶ κατὰ τὴν θέ-
λησιν, καὶ ζήσωσι βίον εὐδαιμόνα καὶ κατὰ λό-
γον. Τοιαῦτα ἀκέφεις καθαρῶς φιλανθρωπίας ἐκί-
νησαν τὸν Πεσταλότση νὰ ἐργασθῆ δι' ὄλου τοῦ
βίου του πρὸς διατύπωσιν παιδαγωγικοῦ συστήμα-
τος, ὅπερ ἐξήπλωσεν εὐλογίαν πανταχοῦ, ὅπου
ἐφημέροισι. Ὅποιον δὲ εἶναι τὸ σύστημα τοῦτο,
μέλλομεν ἐφεξῆς νὰ διαλάβωμεν. Ἀλλὰ πρὸ τού-
του, ἃς προτάξωμεν σύντομον βιογραφίαν τοῦ με-
γάλου ἀνδρός, ὅστις καὶ διὰ τῆς θεωρίας καὶ διὰ
τῆς πράξεως ἀπέδειξε τί σημαίνουσιν εἰς τὰ ἔθνη
καλὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Ὁ Πεσταλότσης ἐγεννήθη ἐν Ζυρίχῃ τῆς Ἑλβε-
τίας τῇ 12 Ἰανουαρίου 1746. Ὁ πατὴρ του ἦτο
ὀφθαλμοίατρος, υἱὸς ἱερέως διαμένοντος ἐν τῷ ἐγ-
γύς κειμένῳ χωρίῳ Χόγκω, ἡ δὲ μήτηρ του κόρη
ἐμπόρου ἐκ Ζυρίχης. Ἦτο ὁ Πεσταλότσης πέντε
ἔτων, ὅτε ἐμεινεν ὀρφανὸς πατρός. Διὸ καὶ ἡ ἀνα-
τροφή αὐτοῦ πᾶσα ἐγένετο ὑπὸ τῆς μητρός καὶ
τῆς πιστῆς ὑπηρετρίας ὀνόματι Βαβέλης, ἣν πα-
ρεκάλεσεν ὁ ἀποθνήσκων πατὴρ τοῦ Πεσταλότση
διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων· Βαβέλη, σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸν
Θεὸν καὶ εἰς ὅ,τι ἄλλο ἔχεις ἐν τῷ κόσμῳ ἀγα-
πητόν, νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃς ποτὲ τὴν γυναῖκά μου.
Μετὰ τὸν θάνατον ἐμοῦ ἀπόλλυται καὶ αὐτὴ
καὶ τὰ τέκνα μου θὰ καταντήσωσιν εἰς ξέ-
νας, ἀπηνεῖς χεῖρας. Ἡ Βαβέλη ὑπεσχέθη εἰς τὸν
ἀποθνήσκοντα νὰ μὴ ἀποχωρισθῆ τῆς οικογενείας
καὶ αὐτὴ μὲ τὴν ἀπλότητα τῆς ψυχῆς τῆς

καὶ μὲ τὴν ἀληθῆ θεοσεβείαν τῆς ὡς καὶ ἡ μήτηρ
τοῦ Πεσταλότση ἡ φιλόστοργος καὶ προνοητικὴ
ὑπῆρξαν αὐτοῦ οἱ πρῶτοι παιδαγωγοὶ καὶ ὑπὸ
τὴν θερμὴν τούτων περιθαλψὴν καὶ ἐν τῇ περιωρι-
σμένη τοῦ οἴκου συνανατροφῇ ἀνεβλάστησεν ὁ ποιη-
τικὸς νοῦς τοῦ Πεσταλότση καὶ τὰ τρυφερὰ αἰ-
σθήματα, δι' ὧν ἐπειτα περιέβαλε τὸν κόσμον συμ-
παντα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Πεσταλότσης
συχνάκις ἐπεσκίπτετο καὶ τὸν πάππον καὶ πα-
ρέμενε παρ' αὐτῷ πολὺν χρόνον καὶ ἐκ τῆς
φιλοστοργίας τοῦ ἱερέως πρὸς τὸ ποιμνιὸν του ἐδιδα-
σκετο τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἐργατικούς καὶ πτωχοὺς
ἀνθρώπους, ἐμάνθανε ὅποια ἀληθῶς εἶναι αἱ ἀληθεῖς
αὐτῶν ἀνάγκαι καὶ ἐξηγεῖτο ἐν αὐτῷ ὁ πόθος νὰ
ἐργασθῆ ποτε πρὸς φωτισμὸν καὶ διόρθωσιν τοῦ λαοῦ.
Ἀλλ' ἡ ἀποκλειστικὴ τοῦ παιδίου συνανατροφή
πρὸς τοὺς οἰκειοτάτους μάλιστα δὲ πρὸς γυναῖκας,
ὁ περιορισμὸς δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἡ ἔλλειψις
πάσης κοινωνίας μετὰ ξένων καὶ μετὰ ἡμηλικῶν
συνετέλεσαν νὰ λάβῃ μονομερῆ τῆς καρδίας μόρ-
φωσιν καὶ ἀνάπτυξιν, νὰ στερηθῆται δὲ τῆς δεξιό-
τητος πρὸς συνανατροφήν μετὰ ξένων, ὥστε κα-
τόπιν ἐν τῇ συνανατροφῇ μετὰ τῶν ἡμηλικῶν
νὰ προκαλῆ αὐτῶν τὰ σκώματα διὰ τὴν ἀδεξιό-
τητά του καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης κοινωνικῆς
τριβῆς. Περὶ τούτου γράφει αὐτὸς ὁ Πεσταλότσης
τὰ ἐξῆς· «Ἡὺξήθην πλησίον τῆς καλλίστης μητρός
ὡς παιδίον, ὡς γυναικόπαιδον ἢ μητρόπαιδον, τοιοῦ-
τον οἶον δὲν εἶναι δυνατόν καθ' ὅλας τὰς ἐπόψεις
νὰ ὑπάρχῃ παιδίον ἄλλο. Τὰ ἔτη παρήρχοντο,
ἀλλ' ἐγὼ ὅπισθεν τῆς θερμάστρας καθήμενος οὐδέ-
ποτε ἀπειμακρυνόμην, ἵνα φαίνωμαι εἰς τοὺς ἀνθρώ-
πους. Καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ πάντα τὰ σπουδαῖα μέσα
καὶ αἱ ἀφορμαὶ πρὸς ἀνάπτυξιν ἐν ἐμοὶ ἀνδρικῆς
ἰσχύος, ἀνδρικῆς πείρας, ἀνδρικοῦ φρονήματος καὶ
ἀνδρικῆς ἀσκήσεως ἔλειπον, ἐν ᾧ μάλιστα εἶχον
τούτων ἀνάγκην μεγάλην διὰ τὴν ἰδιοφυίαν μου
καὶ τὰς ἐλλείψεις μου τὰς φυσικάς. Ὁ πραγματι-
κὸς τῶν ἀνθρώπων βίος ἦτο εἰς ἐμὲ σχεδὸν ξένος,
ὡς νὰ μὴ ἔζων ἐν τῷ κόσμῳ. Εἰς πάντα τὰ παι-
δικὰ παιγνίδια ἐγὼ ἤμην ὁ ἀδεξιότατος καὶ ὁ ἀ-
μηχανώτατος πάντων τῶν συμμαθητῶν μου, καὶ
ἐν τούτοις ἤθελόν πως νὰ φαίνωμαι καὶ ἀνώτερος
τῶν ἄλλων. Καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ πολλάκις
νὰ μὲ σκώπτωσι τινες τῶν συμμαθητῶν μου. Οἱ πολ-
λοὶ ὅμως μὲ ἠγάπων διὰ τὴν ἀγαθότητά μου καὶ
τὴν φιλοφροσύνην μου. Ἐν τῷ σχολείῳ, εἰ καὶ
ἤμην εἰς τῶν ἀρίστων μαθητῶν, ἐν τούτοις περιέ-
πιπτον εἰς σφάλματα ἕνεκα ἀκατανόητου ἀπροσε-
ξίας, εἰς ἃ δὲν περιέπιπτον οὐδὲ οἱ χεῖριστοι τῶν
συμμαθητῶν μου.» Διὸ καὶ εἰς τῶν διδασκάλων
προεφῆτευσεν αὐτῷ ὅτι οὐδὲν καλὸν ποτε θὰ γίνῃ
ἐκ τοιοῦτου ἀνθρώπου. Ὡς δὲ διήλθε τὸ γυμνάσιον
τῆς Ζυρίχης ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐν τῇ
θεολογικῇ σχολῇ, ἵνα σπουδάσῃ καὶ γίνῃ ἱεροκέρυξ
καὶ ἱερεὺς. Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ

στάδιον τοῦτο· διότι μίαν ἡμέραν κηρύττων ἐτα-
ράχθη καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ἐπέ-
σθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ὡς ἱεροκέρυξ νὰ εὐδοκι-
μήσῃ. Σκεπτόμενος δὲ εὕρισκεν ὅτι ὡς νομομαθῆς
ἠδύνατο νὰ ἀποβῆ χρησιμώτερος εἰς τὸν λαόν, καὶ
νὰ συντελέσῃ πρὸς βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς κατα-
στάσεως τῆς πατρίδος του κατὰ τὰς φιλελευθέρους
τοῦ Ρουσσῶ ἰδέας. Καὶ ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς
τὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Τότε ἐν Ζυρίχῃ
εἶχε σχηματισθῆ σύλλογος εὐγενῶν ἀνθρώπων πρὸς
διόρθωσιν καὶ ἠθικοποίησιν τῆς κοινωνίας καὶ εἰς τὸν
σύλλογον τοῦτον ἐνεγράφη ἑταῖρος καὶ ὁ Πεστα-
λότσης. Οἱ ἑταῖροι τοῦ Συλλόγου τούτου, οἵτινες
ὠνομάζοντο πατριῶται, ἐνεφανίζοντο εἰς τὰ δικα-
στήρια ὡς συνήγοροι τῶν πτωχῶν καὶ τὸ ἔργον
τοῦτο ἦτο συνδεδεμένον μὲ οὐχὶ ὀλίγας ἐνοχλήσεις.
Ὁ Πεσταλότσης διὰ λόγους τινάς, οὓς εἶπεν εἰς
τὸ δικαστήριον κατεδικάσθη εἰς τριῶν ἡμερῶν φυ-
λάκισιν. Τοῦτο δ' ἐξῆψεν ἐτι μᾶλλον τὸν σπινθῆρα
τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπης.
Ὁ Σύλλογος οὗτος τῶν Πατριωτῶν ἐξεδίδε καὶ
ἐφημερίδα τὴν Ὑπόμνησιν ὡς καὶ καταγγελίας
διεβίβαζε πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐναντίον ὑπαλλήλων
λαϊκῶν ἢ κληρικῶν παραβαινόντων τὰ καθήκοντά
των. Ὁ εἰκοσαετής Πεσταλότσης ἐμφανίζεται δρα-
στήριον τοῦ Συλλόγου μέλος καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι γρά-
φει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περὶ παιδαγωγικῶν ζητημάτων.
Ἀλλὰ καὶ τὴν σπουδὴν τῶν νομικῶν ἐγκατέλι-
πεν ἑνωρὶς ὁ Πεσταλότσης. Ἐσκέφθη ὅτι ἕνεκα τῆς
στάσεως τοῦ Συλλόγου τῶν Πατριωτῶν κατὰ τῶν
ἀρχόντων, οἵτινες αὐθαίρετως διεχειρίζοντο τὸ ἀ-
ξίωμα τῶν, δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ δημο-
σίαν θέσιν. Εἰς τὴν σκέψιν δὲ ταύτην προσετέθη
καὶ νόσος βαρεῖα προεληθούσα ἐξ ὑπερβολικῆς ἐργα-
σίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας οἱ ἱατροὶ συνεβούλευσαν αὐ-
τὸν νὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἐξοχὴν πρὸς ἀνάρρωσιν. Ὁ
Πεσταλότσης ἐσκέφθη ἤδη νὰ ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν
γεωπονίαν καὶ τὴν γνώμην του ταύτην ἐπέρωσεν
καὶ περὶ γεωργίας διαδοδομένη τοῦ Ρουσσῶ γνῶμη,
ὅστις εἶπε τὰ ἐξῆς· «Οἱ εὐδαιμονέστατοι ἐπὶ γῆς
ἄνθρωποι εἶναι οἱ γεωργοί. Εἰς χώρας δεδουλωμέ-
νας πρέπει τις νὰ γίνηται χειρῶναξ, εἰς χώρας ὅμως
ἐλευθέρως πρέπει νὰ γίνηται γεωργός. Ὁ γεωργός
δύναται νὰ διάγῃ οἰκιακὸν βίον ἡρεμον καὶ νὰ
προσκατᾶται τὰ τρυφερώτατα τῆς καρδίας αἰσθήμα-
τα.» Τὸ ὑπὸ τοῦ Ρουσσῶ ἐγκώμιον τοῦτο τῆς γεωρ-
γίας ἐποίησε ζωντὰν εἰς τὰς καρδίας τῶν νέων ἐν-
τύπων καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀρίστων φοιτητῶν ἐ-
τράπησαν εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς γεωπονίας. Καὶ
οὐδὲν θαυμαστόν ὅτι καὶ ὁ Πεσταλότσης ἐποίησε
τὸ αὐτό. Ἀλλ' ὁ Πεσταλότσης δὲν ἤθελε μόνον
νὰ γίνῃ γεωργός, ἤθελε καὶ νὰ διδάξῃ τὸν λαόν
πῶς νὰ ζῇ εὐδαιμόνως καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγ-
ματος νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν τὴν πηγὴν τοῦ πλοῦτου
καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας. Διὸ μετέβη εἰς τὴν Κιρχε-
βέργην ἐν τῷ καντονίῳ τῆς Βέρνης, ἔνθα διέτριβεν

ὁ ἐξοχος γεωπόνος Τσίφφελις, ἵνα παρ' αὐτῷ μάθῃ
τὴν καλλιέργειαν τὰ ἐρυθροδάνου (ριζαρίου). «Ἐ-
κείθεν δὲ ἀπῆλθον, γράφει αὐτὸς ὁ Πεσταλότσης
ἐν τῷ «Κυκνεῖῳ ἔσματι,» μὲ πολλὰς μεγάλας
καὶ ὀρθὰς γνώμας καὶ ἐλπίδας περὶ τῆς γεωργίας
ὡς μέγας γεωπονικὸς ὄνειροπόλος ὡς εἶχον μεταβῆ
ἐκεῖ πρὸ τινος χρόνου μὲ πολλὰς μεγάλας καὶ
ὀρθὰς πολιτικὰς γνώσεις, καὶ θεωρίας καὶ ἐλπίδας.
Ἡ διατριβὴ μου παρὰ τῷ Τσίφφελι μὲ ὠφέ-
λησεν εἰς τοῦτο μόνον, νὰ μὲ ἐνισχύσῃ πάλιν διὰ
τῶν μεγαλεπήβολων, ἀλλὰ δυσκατορθῶτων ἐπι-
χειρήσεων εἰς τὰ τολμηρὰ σχέδιά μου, ὥστε ἐν
τῷ μέλλοντι ἐτι μᾶλλον νὰ μὴ προνοῶ, ἂν ταῦτα
δύναται νὰ ἐκτελεσθῶσι καὶ νὰ πάθω ἀκριβῶς διὰ
τοῦτο εὐθὺς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ γεωργικοῦ
μου σταδίου μεγάλην οικονομικὴν καταστροφὴν.»
Ὅτως ἀποφαίνεται ὁ Πεσταλότσης περὶ ἑαυτοῦ
κατόπιν. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1768 ἐσκέπτετο ἄλλως.
Ἠγόρασεν χέρσον γῆν μεγάλην πλησίον τῆς κώ-
μης Βίρρου (Birr) καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῆ εἰς
τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐρυθροδάνου. Εἰς τὴν ἐπι-
χείρησιν δὲ ταύτην συνέπραττε καὶ ἐμπορικὸς οἶκος
τῆς Ζυρίχης προκαταβαλὼν ἱκανὰ χρήματα πρὸς
τοῦτο. Ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν ἐβαιεν εὐθὺς
ἐξ ἀρχῆς καλῶς. Διότι καὶ τὸ ἔδαφος ἦτο ἄγονον
καὶ πολλὰ χρήματα ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν κατα-
σκευὴν τῆς ἐν τῷ κτήματι οἰκίας, ἣτις σημειωτέον
διετηρήθη μονώροφος παρὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον,
ὅπερ ὄριζεν αὐτὴν διώροφον. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέ-
λεσε καὶ ὁ ἄθλιος γραμματεὺς τοῦ Πεσταλότση,
ὅστις ἐξεμεταλλεύετο τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐπι-
στίαν τοῦ ἀνδρός. Ταῦτα πάντα ἐπίσαν τὸν ἐμ-
πορικὸν οἶκον τῆς Ζυρίχης νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπαλ-
λαγὴν του ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ ἀποσύρῃ
τὰ καταβληθέντα χρήματα μὲ μικρὰν τινα ἀπό-
λειαν. Τοῦτο ὅμως ἐδυσχέρανε ἐτι μᾶλλον τὴν ἐπι-
χείρησιν καὶ μετὰ τινὰ ἔτη τῷ 1775 ὁ Πεσταλότσης
αὐτὸς εἶπεν· Τὸ ὄνειρον τοῦ βίου μου, ἡ ἐλπίς δρά-
σεως μεγάλης, εὐδαιμόνος, ἐν μέσῳ οἰκογενειακοῦ
βίου ἀθουρόβου, ἀπέβη φρούδη.» Ἀλλ' ὁ Πεσταλό-
τσης δὲν ἦτο ἄνθρωπος, ὃν ἠδύνατο νὰ ἀποθαρρύνῃ
ἢ ἀπώλεια τῶν χρημάτων του. Ἀφ' οὗ ἡ καλ-
λιέργεια τοῦ ἐρυθροδάνου, δι' οὗ ἤθελε νὰ ἐπιδράσῃ
ἐπὶ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς τοῦ λαοῦ βελτιώσεως,
ἀπέτυχε, ἀπεφάσισε νὰ ἰδρύσῃ ἐνταῦθα σχολεῖον
τῶν πτωχῶν καὶ νὰ εὐεργετήσῃ τοὺς πάσχοντας
τοῦλάχιστον ὡς διδάσκαλος, ἀφ' οὗ ὡς γεωπόνος
δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Ἄγγελος παρή-
γορος τοῦ Πεσταλότση ὑπῆρχεν ἡ σύζυγος αὐτοῦ
Ἄννα, ἡ ὠραία καὶ πλουσία κόρη ἐμπόρου ἐκ Ζυ-
ρίχης, ἣν ἐνυμφεύθη τῷ 1669 καὶ ἦτις ἀναγνωρί-
ζουσα καὶ ἐκτιμῶσα τὰς εὐγενεῖς τοῦ ἀνδρός τῆς
ιδέας παρίστατο αὐτῷ ἀείποτε βοηθὸς καὶ συμβου-
λος. Ἐν ἔτει 1770 ἀπέκτησεν ὁ Πεσταλότσης καὶ
υἱὸν τὸν Ἰακώβ, οὗ ἡ ἀνατροφή κατέστη εὐφρό-
συνος τῶν γονέων ἐκασχόλησις, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Πεστα-

λότση, ὅστις τὰς παρατηρήσεις του περί τῆς ἀνατροφῆς του κατέγραφεν ἐν ἰδίῳ σημειωματαρίῳ, ἐν ᾧ περιέχονται ἐν σπέρματι ἅπασαι αἱ μεταρρυθμιστικαὶ περί ἀνατροφῆς καὶ διδασκαλίας ἰδέαι, αἵτινες κατέστησαν μετὰ ταῦτα τὸν Πεσταλότσην μέγαν μεταρρυθμιστήν. Ἐν αὐτῷ λ. χ. ἀνκγράφεται ὅτι τὸ παιδίον πρέπει μόνον νὰ μανθάνῃ, νὰ παρατηρῇ, νὰ μὴ ἀπομνημονεύῃ ἢ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἄλλου· διὸ δεικνύει εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ξύλου ἐπιπλέον ἐπὶ τοῦ ὕδατος, λίθους βυθιζομένους ἐν αὐτῷ, τῆκει χιόνα ἐν τῷ δωματίῳ κλπ. Ἐξαιρέτους δὲ σημειώσεις εὐρίσκουμεν ἐν αὐτῷ καὶ περί τῆς κυρίως ἀνατροφῆς π. χ. Τὰ παιδία πρέπει νὰ γινώσκωσι τὸ ἀπηγορευμένον ὡς πράγματι τοιοῦτον. Ὅστις τιμωρεῖ τὰ ἄθωκ πλάσματα, ἀποξενοῦται τῆς ἀγάπης αὐτῶν. (ἀκολουθεῖ)

ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ

(συνέχεια ἰδὲ φύλλ. 36. 1893)

δ'.) ἀπὸ τῆς 9)21 Ἰουνίου μέχρι τῆς 11)23 Σεπτεμβρίου, ὁ ἥλιος ἀνατέλλει καθ' ἡμέραν ὀλίγον τι βραδύτερον, δύνει δὲ καθ' ἡμέραν καὶ πρωϊμώτερον. Αἱ ἡμέραι σμικρύνονται, αἱ δὲ νύκτες αὐξάνονται. Τὰ σημεῖα τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως ἔρχονται καθ' ἡμέραν ἐγγύτερον εἰς τὸ ἀνατολικὸν καὶ εἰς τὸ δυτικὸν σημεῖον. Τὸ μῆκος τῆς σκιάς καθ' ἡμέραν γίνεται μεγαλειότερον, τὸ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου γίνεται καθ' ἡμέραν χαμηλότερον. Τὰ ἡμερήσια τόξα καθ' ἡμέραν γίνονται μικρότερα.

ε'.) Κατὰ τὴν 11)23 Σεπτεμβρίου ἐπαναλαμβάνονται τὰ φαινόμενα, ἃ καὶ κατὰ τὴν 9)21 Μαρτίου.

ς'.) Ἀπὸ τῆς 11)23 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 9)21 Δεκεμβρίου ἡ μὲν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου καθ' ἡμέραν ἐπιβραδύνει, ἡ δὲ δύσις καθ' ἡμέραν γίνεται πρωϊαίτερον. Αἱ ἡμέραι γίνονται μικρότεροι, αἱ δὲ νύκτες μεγαλιότεροι. Τὰ σημεῖα τῆς καθ' ἡμέραν ἀνατολῆς καὶ δύσεως τοῦ ἡλίου ἀπομακρύνονται τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ σημείου ἐρχόμενα αἰεὶ πρὸς νότον. Ἡ σκιά τῆς μεσημβρίας γίνεται αἰεὶ μεγαλειότερα, τὸ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου γίνεται αἰεὶ χαμηλότερον. Τὰ δὲ ἡμερήσια τόξα γίνονται αἰεὶ μικρότερα.

ζ'.) Κατὰ τὴν 9)21 Δεκεμβρίου ὁ ἥλιος ἀνατέλλει πρωὶ κατὰ τὴν 7 1)2 ὥραν καὶ δύνει κατὰ τὴν 4 1)2 ὥραν περίπου. Ἡ ἡμέρα διαρκεῖ 9 ὥρας καὶ ἡ νύξ 15. Ἡ 9)21 Δεκεμβρίου εἶναι ἡ μικρότερα ἡμέρα τοῦ ἔτους. Τὰ σημεῖα τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως τοῦ ἡλίου κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν κείνται

εἰς τὸ ἀπώτατον μέρος πρὸς νότον. Ἡ σκιά τῆς μεσημβρίας εἶναι ἡ μακροτάτη, τὸ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου εἶναι νῦν τὸ χαμηλότατον, ὁ ἥλιος κείνται νῦν πλησιέστερον εἰς τὸν δρίζοντα. Τὸ ἡμερήσιον τόξον εἶναι τὸ σμικρότατον, περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ νυκτερινοῦ.

η'.) Ἀπὸ 9)21 Δεκεμβρίου μέχρι 9)21 Μαρτίου ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου γίνεται καθ' ἡμέραν πρωϊαίτερον, ἡ δὲ δύσις καθ' ἡμέραν βραδύτερον. Αἱ ἡμέραι γίνονται μεγαλιότεροι, αἱ δὲ νύκτες μικρότεροι. Τὰ σημεῖα τῆς καθ' ἡμέραν ἀνατολῆς καὶ δύσεως τοῦ ἡλίου ἔρχονται πλησιέστερον πρὸς τὸ κυρίως σημεῖον τὸ Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν. Αἱ σκιαί γίνονται κατὰ τὴν μεσημβρίαν μικρότεροι, τὸ δὲ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου γίνεται καθ' ἡμέραν ὑψηλότερον. Τὰ ἡμερήσια τόξα αὐξάνουσι καθ' ἡμέραν, τὰ δὲ νυκτερινὰ ἐλαττοῦνται.

Κατὰ τὴν 9)21 Μαρτίου καὶ 11)23 Σεπτεμβρίου ἡ ἡμέρα καὶ νύξ εἶναι ἴσαι. Καλοῦμεν τὸν χρόνον κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἰσημερινῶν (ἐαρινῶν καὶ φθινοπωρινῶν). Ἡ ὁδὸς, ἣν ὁ ἥλιος κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν διανύει ἐν τῷ οὐρανῷ (ὁ ἡμερήσιος κύκλος) καλεῖται Ἰσημερινὸς τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ τὴν μὲν ὁδὸν τῷ ἡλίῳ κατὰ τὴν 9)21 Ἰουνίου καλοῦμεν τροπικὸν βόρειον, τὴν δὲ ὁδὸν κατὰ τὴν 9)21 Δεκεμβρίου καλοῦμεν τροπικὸν νότιον. Ἀμφότεροι οἱ τροπικοὶ ἀπέχουσιν ἰσάκεις τοῦ Ἰσημερινοῦ.

Τὸν χρόνον, ὃν χρειάζεται ὁ ἥλιος διὰ νὰ διανύσῃ πᾶσαν τὴν τροχίαν του ἐν τῷ οὐρανῷ π. χ. ἀπὸ τῆς 9)21 Μαρτίου μέχρι τῆς 9)21 Μαρτίου, καλοῦμεν ἔτος. Τοῦτο διὰ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν ἡμερῶν διαιρεῖται εἰς 4 ὥρας τοῦ ἔτους. Καὶ τῇ μὲν 9)21 Μαρτίου ἄρχεται τὸ ἔαρ, τῇ δὲ 9)21 Ἰουνίου τὸ θέρος, τῇ 11)23 Σεπτεμβρίου τὸ φθινόπωρον καὶ τῇ 9)21 Δεκεμβρίου ὁ χειμῶν. Ἀρχεται δὲ τὸ ἔτος ἡμῶν ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου.

Ἀποτελέσματα τῆς κινήσεως. Ὁ φωτισμὸς τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀπὸ 9)21 Δεκεμβρίου ἀρχίζει νὰ γίνεται καθ' ἡμέραν καὶ ἰσχυρότερος καὶ ἐξακολουθεῖ τοῦτο μέχρι τῆς 9)21 Ἰουνίου, ὅτε φθάνει τὴν μεγίστην του ἔντασιν, κατόπιν δὲ ἀπὸ 9)21 Ἰουνίου ἀρχίζει πάλιν ὁ φωτισμὸς νὰ γίνεται καθ' ἡμέραν ἀσθενέστερος κατὰ τι μέχρι τῆς 9)21 Δεκεμβρίου, ὅτε λαμβάνει τὴν-μεγίστην ἐξασθένησιν. Εἶναι δὲ τὸ φέγγος ἡμέρας τινὸς θερινῆς τετρακίς μείζον τοῦ φέγγους χειμερινῆς ἡμέρας. Καθόλου δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅσῳ ὑψηλότερον γίνεται τὸ μεσουράνημα τοῦ ἡλίου, τοσοῦτῳ καὶ τὸ φέγγος τῆς ἡμέρας εἶναι ἰσχυρότερον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ θερμότης κατὰ τὸ θέρος εἶναι μείζων ἢ κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἐκ τῆς μέσης δὲ θερμοκρασίας ἐκάστης τῶν ἡμερῶν τοῦ μηνὸς ὑπολογίζομεν τὴν μέσην θερμοκρασίαν τοῦ μηνὸς ὠρισμένου τόπου. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι οἱ ὑπολογισμοὶ μας οὕτοι ὅσον εἶναι δυνατὸν ἐγγύτεροι εἰς τὴν ἀλή-

θειαν, λαμβάνομεν τὸν μέσον ὅρον ἐκ πολλῶν ἐτῶν. Οὕτω εὐρίσκομεν π. χ. διὰ τὰς Ἀθήνας ὡς μέσην θερμοκρασίαν τῶν μηνῶν τὴν ἐξῆς.

Μῆν	θερμοκρασία
Ἰανουάριος	8 ^ο ,01 Κελσίου.
Φεβρουάριος	8,70
Μάρτιος	11,32
Ἀπρίλιος	15,03
Μάιος	19,96
Ἰούνιος	24,41
Ἰούλιος	27,00
Αὐγουστος	26,66
Σεπτέμβριος	23,30
Ὀκτώβριος	18,77
Νοέμβριος	14,06
Δεκέμβριος	9,97

Κατὰ ταῦτα πάντων τῶν μηνῶν ὁ μῆν Ἰανουάριος εἶναι ὁ ψυχρότατος, ὁ δὲ Ἰούλιος ὁ θερμότερος. Ὁ ψυχρότερος καιρὸς ἐπέρχεται μετὰ τὴν 9ην Δεκεμβρίου καὶ ὁ θερμότερος μετὰ τὴν 9ην Ἰουνίου. Ἐκ τῆς μέσης δὲ θερμοκρασίας τῶν μηνῶν ὑπολογίζομεν τὴν μέσην θερμοκρασίαν τοῦ ἔτους, ἣτις εἶναι διὰ τὰς Ἀθήνας 17^ο,27 Κελσίου.

Ἀσκήσεις. Πότε ἄρχεται τὸ ἔαρ, τὸ θέρος, τὸ φθινόπωρον, ὁ χειμῶν; Πότε εἶναι ἡ ἐαρινή, ἡ φθινοπωρινή ἰσημερία; Πότε ὁ ἥλιος τρέπεται πρὸς βορρᾶν, πρὸς νότον; Πότε ὁ ἥλιος ρίπτει κατὰ τὴν μεσημβρίαν τὴν μεγαλιέταν σκιάν, πότε τὴν μικρότεραν; Κατὰ τίνα ἡμέραν τὸ ἡμερήσιον τόξον εἶναι ἴσον πρὸς τὸ νυκτερινόν;

(ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Α'.

Κάνεν μάθημα δὲν ὑποτιμᾶται σήμερον τόσο ἐν Ἑλλάδι, ὅσον ἡ γεωγραφία. Ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ ἀγνοοῦντες ὅτι ἐν πολλοῖς τῶν ἡμετέρων σχολείων συνήφθησαν ἀληθεῖς μάχαι μεταξύ τῶν διαφόρων διδασκάλων καὶ καθηγητῶν προσηπαθούτων τῶν μὲν νὰ ἐπιρρίψωσιν ἐπὶ τῆς ῥάχους τῶν δὲ τὸ ἀκούσιον καὶ ἐξηυτελισμένον τοῦτο μάθημα, διὰ νὰ σώσωσιν μὲν τὴν ἰδικὴν των ὑπόληψιν, μειώσωσι δὲ οὕτω τὴν τοῦ ἀντιπάλου. Ὁ λόγος τῆς τοιαύτης ἀποστροφῆς τῶν κυρίων διδασκάλων καὶ καθηγητῶν πρὸς τὴν Γεωγραφίαν εἶναι ἀπλοῦστατος. Οὐδένα ποτὲ εἶδον ἐν Ἑλλάδι σωτὸν γεωγράφον, οὐ μόνον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δῆλα δὴ τέλειον μύσθη, ἀλλὰ καὶ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἰχνογραφίας καὶ τῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν θρησκείων καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἀναπτύξεως ἐν

γένει τῶν διαφόρων λαῶν. Δὲν εἶδον ἐν Ἑλλάδι οὐδένα τοιοῦτον, δὲν εἶδον κἄν μισόν. Ὅ,τι ἀνέγνωσαν εἰς τὰ βιβλία, ὁ,τι ἤκουσαν εἰς τὰ σχολεῖα ἤτο σειρά ξηρῶν ἀσχέτων καὶ ἀσυνδέτων πρὸς ἄλληλα ὀνομάτων, ἤτο ἐν κοινῶν ψυχοχάρτι, τὸ ὅποιον ἐπενόησαν ἐχθροὶ ἀσπονδοὶ τῆς γεωγραφίας καὶ ἀνέγραψαν ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ εἰσήγαγον εἰς τὰ σχολεῖα διὰ νὰ παραμορφώσωσιν καὶ διαφθείρουν καὶ ταπεινώσωσιν καὶ ἐξευτελίωσωσιν τὸ ὠραιότατον τοῦτο μάθημα. Καὶ ἐπέτυχον. Κατήντησε δὲ σήμερον μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι νὰ ἀγωνίζωνται τίς μᾶλλον τοῦ ἄλλου νὰ διατηρήσῃ εἰς τὴν μνήμην του περισσότερα γεωγραφικὰ ὀνόματα, συγγραφεῖς δὲ καὶ χαρτοχρᾶφοι νὰ ἀντιγράψωσιν ἀβασανίστως βιβλία τοιοῦτου περιεχομένου καὶ τὰ λάθη νὰ παραδίδωνται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὡς προγονικὴ κληρονομία! Οὐδεὶς βλέπει ἔξω τοῦ βιβλίου, οὐδεὶς προσέχει πέραν τῆς ρίνος του. Πάντες μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι, συγγραφεῖς καὶ χαρτογράφοι προβαίνουσιν ἀσφαλῶς καὶ ἐργάζονται ἐσχεδιασμένως νὰ κρημνίσωσιν ἓνα λίθον ἐκ τοῦ γεωγραφικοῦ οἰκοδομήματος, διὰ νὰ στείλωσι αὐτὸ μίαν ὥραν ταχύτερον εἰς τὸν διάβολον! Ὑπὸ τοιοῦτους δὲ ὄρους ἐπόμενον ἤτο νὰ καταπέσῃ τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας ἐκεῖ, ὅπου σήμερον κατέπεσεν, ἐπόμενον ἤτο νὰ βλέπωμεν διδασκάλους καὶ μαθητὰς ἀσχάλλοντας καὶ παντοιοτρόπως γογγύζοντας, διότι ἐν δεκάτῳ ἐνάτῳ αἰῶνι λήγοντι ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναγράφηται ἀκόμη ἐν τοῖς προγράμμασι τῶν σχολείων τὸ ἐλλεινὸν καὶ ἀνούσιον καὶ ἀηδὲς τοῦτο μάθημα! Κατήντησε δὲ ἀληθῶς σήμερον τὸ ὠραιότατον καὶ τερπνότατον καὶ ψυχαγωγικώτατον τοῦτο μάθημα νὰ γείνη τὸ ἀχαριτώτατον καὶ ἀνουσιώτατον καὶ ἀτερπέστατον πάντων, βασινοσθήριον δὲ ἀληθὲς τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ βεβαία κόλασις τῶν σχολείων, κατήντησε τέλος ἡ λέξις γεωγραφία νὰ σημαίνῃ λεξιλόγιον διαφόρων ὀνομάτων! Τῆς καταπτώσεως δὲ ταύτης καὶ ἐξουθενώσεως τοῦ μαθήματος τούτου τεκμήριον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ συγγραφή ἐπ' ἐσχάτων γεωγραφικοῦ ἐγκολπίου κατὰ τάξιν ἀλφαθητικὴν καὶ ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐγκρίσις γεωγραφίας οὐδὲν ἄλλο πλεονέκτημα ἐχούσης ἢ ἐμμετρον παράστασιν τῶν ὀνομάτων τῶν Γερμανικῶν κρατῶν!

Τίς ἐκ τῶν ἡμετέρων αὐτοκαλουμένων γεωγράφων ἐπεσκέφθη μέρη τινὰ τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἴδῃ ἂν ἀληθεύωσιν, ὅσα ἐν ἀλλογλώσσοις ἐγχειριδίοις ἀνέγνωσεν, ἢ ποῖαν μεταβολὴν ἐπέφευρεν ἐκτοτε ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας; Ἐσυνήθισαμεν δυστυχῶς νὰ βλέπωμεν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μόνον τῶν ξένων ἀνθρώπων, ἐσυνήθισαμεν νὰ βλέπωμεν τὴν πατρίδα μας ἐντὸς τῶν γερμανικῶν ἢ γαλλικῶν βιβλίων καὶ θεωροῦμεν ἐκ προκαταλήψεως οὐ μόνον τοὺς συγγρα-

φεῖς τούτων σοφούς καὶ ἀναμαρτήτους γράφοντας ἐκέθην περὶ τῆς ἡμετέρας χώρας, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς σοφούς, μόνον καὶ μόνον, διότι κατωρθώσαμεν νὰ ἀναγνώσωμεν μίαν γεωγραφίαν τοῦ Δανιήλ ἢ ἄλλην τινὰ, τοῦ Σχράδερ ἢ τοῦ Χόφμαν.

Ὁ κ. Μητσόπουλος, ὅστις καὶ λόγῳ εἰδικῆς παιδείσεως καὶ λόγῳ περιηγήσεως ἀνά τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐπρεπε νὰ θεωρῆται ὁ κράτιστος τῶν παρ' ἡμῖν γεωγράφων τίθεται ἐν ἧττονι μοῖρα πρὸ τῶν ἄλλων, παρ' ὧν ἐλλείπουσι πάντα τὰ ἐφόδια πρὸς κατανόησιν τῶν γεωγραφικῶν ζητημάτων, οἷα σήμερον τίθενται ὑπὸ τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης 1).

Οἱ γεωγράφοι δὲν καταρτίζονται διὰ τῆς ἀπλῆς μεταφράσεως ἐνὸς βιβλίου ἢ διὰ μιᾶς ἐνιουσίας προμελέτης χάριν τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τούτου ἐν τινὶ σχολείῳ. Ἀπαιτεῖται τι περισσότερον τούτου. Ἀπαιτεῖται οὐ μόνον γνῶσις τελεία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις ἀρτία; καὶ μακροχρόνιος εἰδικὴ μελέτη καὶ ἐπιτόπιος, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἀπηκριβωμένη ἐξέτασις τῶν διαφόρων τόπων, ἀπαιτοῦνται τέλος ὀφθαλμοὶ ἠσκημένοι καὶ νοῦς καὶ πόδες ὑγιεῖς. Ἦδη εἶπέ τις τῶν Εὐρωπαϊῶν σοφῶν ὅτι ἡ γεωγραφία εἶναι ἐπιστήμη τῶν ἐπιστημῶν. Ὡς τοιαύτη λοιπὸν οὔσα ἀπαιτεῖ πρὸς ἐπιτυχῆ αὐτῆς καλλιέργειαν οὐ μόνον μόρφωσιν τελείαν καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ἐπιστημῶν τῶν μετ' αὐτῆς σχετιζομένων, ἀλλὰ καὶ νοῦν ὑγιᾶ καὶ ἰκανότητα προσέτι διδακτικὴν διὰ τὸν διδάσκοντα ταύτην οὐ τὴν τυχούσαν. Ὄταν δὲ πάντα ταῦτα ἐλλείπωσιν, ἡ Γεωγραφία καταντᾷ τὸ ἀηδέστατον καὶ ἀνουσιώτατον καὶ ἀθλιώτατον μάθημα, καταπίπτει δὲ ἐκεῖ, ἐνθα κατέπεσεν ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις, ἐν οἷς παντελῶς ἀστοχεῖ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, διότι ὄχι μόνον ἡ ὕλη ἐλλείπει καὶ ἡ μέθοδος εἶναι πλημμελής, ἀλλὰ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης τελείως ἀγνοεῖται. Ποῖαι δὲ ὠφέλειαι προκύπτουσιν ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς γεωγραφίας καὶ ποῖα μέθοδος πρέπει νὰ τηρηθῆ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ὅπως προκύψωσιν αἱ ὠφέλειαι αὗται, ταῦτα πάντα θὰ πραγματευθῶμεν εἰς προσεχῆ τῆς Ἐκπαιδεύσεως φύλλα, εἰς ἃ θὰ καταχωρίσωμεν καὶ σειρὰν γεωγραφικῶν μαθημάτων μεθοδικῶς συντεταγμένων.

Ἐν Βελεστίῳ τῇ 15 Μαΐου 1894.

Χρ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

1) Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου ἔχει ὑπ' ὄψιν προηγούμενον διαγωνισμὸν τῶν γεωγραφικῶν, καθ' ὃν ἐνεκρίθη ἡ γεωγραφία τοῦ κ. Ἀν. Ἀντωνιάδου, πρώην γυμνασιάρχου. Ἐν τῷ διαγωνισμῷ ἡμῶς τοῦ ἔτους τούτου ἐνεκρίθη ἡ γεωγραφία τοῦ κ. Κ. Μητσόπουλου.

Ο ΠΑΤΡΙΟΣ ΑΓΡΟΣ

(ΜΥΘΟΣ)

Οἶκός τις ἦν ποτε λαμπρὸς
Σὺν τούτῳ δ' εὐθαλῆς ἀγρός.

Ἄλλ' ἔμπεδον τί μένει ;—

* Ἐρρει ὁ οἶκος εὐπετῶς,

Ἦς πάνθ' ὑπεῖκων καὶ αὐτὸς

Χρόνῳ καὶ εἰμαρμένῃ·

Ἐπέδραμον δὲ ξένοι.

Υἱοὶ δ' αὐτῷ ἐριστικοὶ

Λάτρεις σφοδροὶ τῇ Καρικῇ

Μούσῃ καὶ ἀτοπία.

Οὔτοι μὲν ἐκδιψοὶ δεινῇ

Σολοικῷ μάλιστα τινὶ

Σκαῖᾳ γνυμοτυπία,

Ἐφθειρον τὰ τοπεῖα.

Οἴκου, ἀγροῦ τε κωμασταί,

Πατρίων ἄκριτοι κριταί,

Κοῦ ζηλωταὶ μεγάλων·

Τρεφόμενοι οὐ καθαρᾷ

Διαίτῃ, ἀλλὰ πονηρᾷ

Νοσοεργῶν νωγάλων

Ἐκ τῆς τραπέζης Γάλλων.

Ἐκεῖνοι δ' αὖ, τέκν' ἀγαθὰ,

Βουλευμάτ' ἔχοντες ὀρθά,

Τὸν οἶκον δὲ φιλοῦντες,

Ἐκαλλιέργουν τὸν ἀγρόν,

Καθῆκον μάλα ἱερὸν

Αὐτῶν τοῦτο ποιοῦντες,

Καὶ εὐθαρσῶς δηλοῦντες.

Σοφῶς δ' ἀπήλλασσον αὐτὸν

Τῶν ἀκανθῶν, τῶν ἐρπετῶν,

Ὡν ἐβριθεν ἀγρίως,

Οὐ παριέντες τὸν καιρὸν,

Ἄλλὰ σμικρὸν κατὰ σμικρὸν,

Ἐμμόνως, καθαρῶς,

Ἐξοχα σωτηρίως.

Ἀνέθαλε δ' αὖ ὁ ἀγρός,

Σὺν τούτῳ δ' οἶκος ὁ οἰκτρὸς,

Οὐ κωλοσιεργία,

Ἄλλὰ τῇ τέκνων τῶν καλῶν

Καὶ ἀγαθῶν, ἐπιμελῶν

Ὀρθῇ φιλοστοργίᾳ

Σοφῇ τε φιλεργίᾳ.

Ὁ μῦθος οὗτος τί δηλοῖ ;—

Τροφὴ δὲ τίς ἐστὶν καλή ;—

Ἦ τὰ καλὰ γελῶσα ;—

Τίς ἡ τιμία ἔνυμνος ;

Ὁ οἶκος ἐστὶν ἡ πατρίς,

Ὁ δὲ ἀγρός ἡ γλῶσσα,

Ἦ ἐν λογιῶσι ζῶσα.

Α. Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

3. Δεισιδαιμονία τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἀγωγῇ τῶν παιδῶν.

Οἱ παλαιοὶ ἐπίστευον ὅτι ἦτο προωρισμένον εἰς ἕκαστον τί θὰ παθῆ ἐν τῷ βίῳ καὶ ὅτι τοῦτο ἐδηλοῦτο διὰ σημείων τινῶν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἠδύνατο νὰ ἐρμηνεύωσι τὰ σημεῖα ταῦτα. Διὸ πᾶς τις ἐπόθει νὰ μάθῃ τί κρύπτει εἰς τὸ τέκνον του ἡ μοῖρα καὶ τοῦτο ὄχι τόσον ὑπὸ περιεργίας, ὅσον διότι ἐνόμιζον ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποτρέψωσι τὸν πεπωμένον κίνδυνον ἢ ὄλον ἢ ἐν μέρει διὰ προφυλάξεως καὶ διὰ μεγάλης προσοχῆς, ἐὰν ἐγίνωσκον τὸν κίνδυνον τοῦτον. Οἱ παλαιοὶ ἐπίστευον ὅτι ὑπάρχουσι μὲν περιστάσεις, αἵτινες ἀναγκάζουσι τρόπον τινὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ γίνῃ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος, ἀλλ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως, ὅτι ἡς οὗτος δύναται νὰ κατισχύσῃ τῶν περιστάσεων πράττων μετὰ συνέσεως καὶ προσοχῆς, μάλιστα δὲ, ἐὰν γινώσκῃ τίς κίνδυνος ἐπικρέμαται αὐτῷ. Ταῦτα τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσι ἐπηγγέλλοντο ὅτι γινώσκουσιν οἱ μάντιες.

Ἄμα ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον καὶ ἐκαλοῦντο εὐθὺς οἱ μάντιες, ἵνα προεῖπωσιν εἰς τοὺς γοσεῖς τὴν μοῖραν τοῦ βρέφους. Κατὰ πολλοὺς δὲ καὶ διαφόρους τρόπους ἐξιχνίαζον ταύτην οἱ μάντιες προσέχοντες ἢ εἰς τὴν πτῆσιν τῶν ὀρνέων καὶ εἰς τὴν φωνὴν αὐτῶν, ἢ εἰς τὰ σπλάγχνα τῶν ζώων, ἢ εἰς τὰ ἄστρα. Μάλιστα δὲ ἡ ἀστρομαντεία, ἥτις ἐκ παλαιωτάτων χρόνων ἦλθεν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῶν Χαλδαίων διὰ τῶν Ὀρφικῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων, ἔλαβε μάλιστα κατὰ τοὺς Ῥωμαίκοις χρόνους μεγίστην διάδοσιν, ὥστε ἐδιδάσκετο δημοσίᾳ καὶ ὡς ἰδίᾳ ἐπιστήμῃ ἐν Ῥώμῃ. Οἱ ἀστρολόγοι οὗτοι, οἵτινες ἐκαλοῦντο καὶ μαθηματικοί, ἐφρόντιζον πρῶτον νὰ εὑρωσι τὸν ἀστερισμὸν ἢ τὸ ζῳδίον, ὅπερ ἐπέτελλε κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου, δεύτερον νὰ ἀριθμῆσωσι τοὺς πλανήτας τοὺς ἐν τῷ στερεώματι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εὑρισκόμενους καὶ τὴν θέσιν αὐτῶν πρὸς τὸ ζῳδίον τῆς γεννήσεως, διότι ἐσήμαινε πολὺ, ἂν ἦσαν οἱ πλανῆται πλησίον ἢ μακρὰν τοῦ ζῳδίου ἢ εἰς θέσιν ἀντικειμένην. Καὶ οἱ μὲν πλανῆται Ζεὺς καὶ Ἄφροδίτη ἐδήλουν εὐτυχίαν, ὁ δὲ Ἄρης καὶ ὁ Κρόνος δυστυχίαν, ὁ δὲ Ἐρμῆς ἄλλοτε μὲν εὐτυχίαν ἄλλοτε δὲ δυστυχίαν.

Ἄλλ' ἀσχετῶς πρὸ τὸ πεπωμένον κατὰ τὴν πίστιν τῶν παλαιῶν ἠδύνατο νὰ βλάψωσι τὸν ἄνθρωπον καὶ οἱ κακοὶ δαίμονες, ἐὰν δὲν φυλάττηται μάλιστα κατὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν. Διὸ βλέπομεν εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους νὰ τρέφωσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν τῇ οἰκίᾳ των χελώνην ἢ ὄφει, ὅπερ ἰσχυροῦτο ὡς μέσον ἀποτρεπτικὸν τῶν δαιμόνων. Οἱ

δαίμονες δὲ οὗτοι μάλιστα δὲ ἡ Ἐκάτη καὶ αἱ Κῆρες ἤρχοντο πάντως, ἂν τις τῶν ἐχθρῶν ἐκάλει αὐτάς, ἵνα φέρωσι τὸν θάνατον. Φοβεραὶ δὲ ἐθεωροῦντο καὶ αἱ ἄραι ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπλῆ πρόρρησις κατὰ τινὰς καὶ προφερομένη ἠδύνατο νὰ βλάψῃ. Μεγίστην δὲ διάδοσιν εἶχε καὶ ἡ βασκανία, ἥτις καὶ σήμερον ἀκόμη διατηρεῖται ἐν τῇ πίστει τοῦ λαοῦ οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Κυρίως ἡ βασκανία ἐβλαπτε τοὺς ἀβροτέρους καὶ ἐρασιμωτέρους ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ τὰ μικρὰ παιδία. Διὰ τοῦτο πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ ὀφθαλμοῦ αἱ μητέρες ἤλειπον τὸ μέτωπον τοῦ παιδίου με βόρβορον ἢ με σίαλον ἢ ἐφόρου εἰς τὸν λαίμῳ αὐτοῦ περιάπτα ἢ περιθέραια, τὰ ὅποια εἶχον τὸ θεωρούμενον ἀντιφάρμακον κατὰ τοῦ κακοῦ ὀφθαλμοῦ. Τοιαῦτα ἀντιφάρμακα ἦσαν ἡ χρυσὰ πράγματα, ἔχοντα τὸ σχῆμα ὄφως ἢ σελήνης, ξιφιδίου ἢ πελέκειος, μικροῦ δρεπάνου ἢ δύο χειρῶν ἠνωμένων, ἢ ἤλεκτρον ἢ καὶ κοράλλιον. Συνήθιζον δὲ καὶ ἀναιδῆ πράγματα νὰ κρεμῶσι εἰς τὰ παιδία, ὡς φαλλὸν ἐκ διαφόρου ὕλης πεποιημένον· διότι ἐσκέπτοντο ὅτι τὰ ἀναιδῆ πράγματα δὲν ἠδύνατο οἱ ἄνθρωποι νὰ προσβλέπωσι καὶ οὕτως ἐκωλύετο ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῶν νὰ βλέπῃ τὰ παιδία καὶ νὰ βασκαίνῃ αὐτά. (ἀκολουθεῖ).

ΧΕΙΡΟΤΡΙΒΙΚΗ ΗΤΟΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ

ὑπὸ Ἀριστοτέλους Α. Γραφειάδου

«Μία δ' ὄχι ἕπαντας ἔμαι θέρει μέλιτα»
ΗΙΝΑΡΟΣ

Πρόκειται περὶ παιδαγωγικῆς διδασκαλίας τυχῶν παρὰ τὸ σχολεῖον καὶ τὸν οἶκον.

Ἐὰν βίβη τις ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἡμετέρων παιδαγωγικῶν πραγμάτων, βλέπει δυστυχῶς, πλὴν ἄλλων πολλῶν, ἅτινα ὡς ἀνάτα καὶ πόρρω προβεβηκότα ἀμαρτίας, οὐδαμῶς ἠδὲ λαιδορεῖν, καὶ τὸ ἐξῆς λυπηρὸν φαινόμενον, ὅτι δηλαδὴ σχολεῖον καὶ βίος οὐδεμίαν πρὸς ἄλληλα σχέσιν ἔχουσιν. Ὁ μαθητῆς ἐν τῷ σχολείῳ δὲν μορφοῦται διὰ τὸν βίον, ἀλλὰ διὰ τὸ σχολεῖον, δηλαδὴ δι' οὐδέν· διότι τὸ σχολεῖον εἶνε, ἢ μᾶλλον πρέπει νὰ εἶνε μέσον πρὸς τὸν βίον· φανερόν δὲ ὅτι ὁ τὸ μέσον ὡς τὸν σκοπὸν ὑπολαμβάνων οὐδόλως ὑγιαίνει τὸν νοῦν. Ἦ ἐλαφρὰ τῆς νεότητος φύσις ἐτι ἐλαφροτέρα ἐν τῷ σχολείῳ γίνεσθαι, ὁ στενὸς τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἐμπειρίας κύκλος ἐτι στενότερος, ἕως οὗ τέλος ὁ μαθητῆς ἐξέρχεται τοῦ σχολείου πεφυσμημένος ὑπὸ σοφοῦ ἀέρος καὶ φέρεται ὡς πλοῖον ἀνερωμάτιστον ἀνά τὸν εὐρὸν καὶ ἄγριον ὠκεανὸν τοῦ βίου.

Ἐνταῦθα δὲν δύναμεθα νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὴν

κομψήν ἄμα καὶ σοφὴν ἐκείνην παραβολὴν τοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα εὐστοχωτάτου Χαιρωνεύου, ἔχουσιν οὕτω: «καθάπερ ἀγγείων κενῶν ὑγρὸν δεχομένων ὁ ἐντὸς ἀπὸ ὑπέξειν ἐκθλιβόμενος, οὕτως ἀνθρώποις πληρουμένοις τῶν ἀληθινῶν ἀγαθῶν ἐνδίδωσιν ὁ τύφος καὶ γίγνεται τὸ οἶμα μαλακώτερον, καὶ παύομενοι τοῦ διὰ πῶγωνα καὶ τρίβωνα φρονεῖν μέγα τὴν ἀσκησιν ἐπὶ τὴν ψυχὴν μεταφέρουσι». (Πλούτ., Ἡθ. Ι. 81c). Ποῖον δὲ ἀληθινώτερον ἀγαθὸν τῆς ἐργασίας ἐκείνου, ὅπερ ἐδραιοῖ τὴν βᾶσιν τῆς ἀνεξαρτησίας, τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, ἐφ' ᾧ πᾶσα ἀρετὴ καὶ προκοπὴ ἐπωκοδόμηται;—Εἰ δέ τινες καὶ ἐγκατεροῦσιν ἐτι ἐγκαλλωπιζόμενοι τρίβωσί τε καὶ πῶγωσι καὶ ὀμματουάλοις, ἀλλὰ τούτους, ἀνώδυνα πάσχοντας, ἐῶμεν χαίρειν πολλά. Ἡ προσοχὴ ἡμῶν δεόν να στραφῆ μετὰ πραγματικοῦ διαφέροντος πρὸς τὴν χρυσὴν νεότητα, τῆς ὑποίας τσαῦτα ὠραῖα ἐτι παρέρχονται ἐντὸς τεισάρων ρυπαρῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, τοίχων. Ὁ μαθητὴς ὑπὸ ἥρειπιωμένων προκατακλυσμαίων σχολικῶν σκευῶν περιστοιχούμενος, τὸ στόμα πάντοτε τρωγαλίων πεπληρωμένον ἔχων, ἀγνοεῖ ἐὰν αἱ χεῖρες τῷ ἐδόθησαν δι' ἄλλο τι παρὰ διὰ να τρώγη μόνον ὡς κτήνος καὶ να ρυπαίνῃ ἑαυτὸν, ἐὰν οἱ ὀφθαλμοὶ τῷ ἐδόθησαν δι' ἄλλο τι παρὰ διὰ να τοὺς προσηλοῖ μόνον μετ' ἡλιθιώδους ἀδιαφορίας ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἐπίσης ἀδιαφόρου, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, διδασκάλου, ζῶν, ὡς συνελόντι εἰπεῖν, μετ' αὐτοῦ οὐκ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν ἐμμελῆ τοῦ θεοῦ Πλάτωνος ῥῆσιν, βίον, ἀλλὰ τινος πλεύμενος ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὄστρεϊνων ἔμψυχά ἐστι σωματων. Δὲν πταίει δὲ ὁ μαθητὴς. Τὸ να αἰτιᾶται ὁ παιδαγωγὸς τὸν τρόφιμον αὐτοῦ ὡς μὴ μορφούμενον οὕτω ἢ οὕτω εἶνε, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, τὸ αὐτό, ὡς ἐὰν ἦτατο ὁ πλάστης τὸν πηλόν, ὅτι δὲν μορφοῦται ἀφ' ἑαυτοῦ, συνωδὰ τῷ ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ προτύπῳ. Δὲν πταίει ἄρα, ἐπαναλαμβάνομεν, ὁ μαθητὴς, ἀλλ' ἡμεῖς, ὅτινες ἀρνημονοῦμεν ὅτι οὗτος ἔχει αἰσθήσεις, ἄς καθῆκον ἔχομεν να ἀσκήσωμεν. Αἱ αἰσθήσεις εἶνε οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ κυρίου νοῦ· φανερόν δὲ ὅτι, ὅταν οἱ ὑπηρεταὶ ὡσι χαῦνοι καὶ μοχθηροὶ καὶ ὁ κύριος θέλει κακῶς ὑπηρετεῖσθαι καὶ ζῆμιῶσθαι. Τοιαῦται καθόλου αἰτιᾶσεις εἰσὶ σχεδὸν πάντοτε ὑποπτοὶ, καὶ ὑπονοίας πολλὰς παρέχουσι περὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ αἰτιωμένου παιδαγωγοῦ. Ὅπως ὤμεν ἄξιοι τῆς ἠθικῆς τιμῆς τοῦ εὐγενοῦς ἡμῶν ἐπαγγέλματος, ὀφείλομεν να ὑπερνήκωμεν πάντα ὄκνον καὶ να ἐπιμεληθῶμεν τοῦ παιδὸς οὐχὶ ἀργῶς καὶ ἀνεμμένως, ἀλλὰ πάσῃ μηχανῇ, ὡς παμφορωτάτου κτήματος τῷ τε οἴκῳ καὶ τῇ πολιτείᾳ ὄντος.

Τὰ σχολεῖα παρ' ἡμῖν δεόνται πλείστων ἐτι βελτιώσεων. Ἡμεῖς ἐν τούτοις ὀφείλομεν να σπεύδωμεν πάντοτε πρὸς τὸ τέλειον. Δὲν πρέπει να παραλείπωμεν βελτιώσιν τινα ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι καὶ ἄλλα πλείστα παραλείπονται ἢ καὶ ὅτι καθόλου

τὰ παρόντα δὲν χωροῦσι κατ' εὐχὴν. Εἶνε φανερόν ὅτι ταῦτα δὲν δύνανται ἄλλως να χωρῶσιν, ἐνόσω ἡμεῖς περιοριζόμεθα ἀκριβῶς εἰς εὐχὰς μόνον, καὶ ἐνόσω δὲν προσπαθοῦμεν τοῦλάχιστον κατὰ τοῦτο να μιμηθῶμεν τὴν Διὸς γλαυκῶπιδα κόρην, ἣτις ἐξετέλει αὐτὴ τὰς εὐχὰς αὐτῆς.

ἤρατο, καὶ αὐτὴ πάντα τελεῦτα

(Ὁμ. γ. 62).

Ἡμεῖς ὀφείλομεν ἐν τῇ περὶ τούτων κρίσει ἡμῶν να λαμβάνωμεν ὡς κριτήριον τὴν σπουδαιότητα, ἣτις ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ εἰς τοιαῦτα κοινωνικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ζητήματα δικαίως ἀποδίδεται.

Τὸ ζήτημα τῆς παιδαγωγικῆς πρακτικῆς διδασκαλίας τεχνῶν παρὰ τὸ σχολεῖον ἢ, κατ' ἄλλους ἐν τῷ σχολείῳ, ἐν Δανίᾳ, λαβὸν τὴν ἀρχὴν, κατεκλυσε, ὡς εἰπεῖν, σχεδὸν ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον· τὰ μάλιστα δὲ ἐν Γερμανίᾳ κινεῖ τὸ ζωηρότερον ἐνδιαφέρον τῶν παιδαγωγικῶν κύκλων, τῶν ἐπιστημόνων, τῶν λογίων, παντοίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπουργῶν ἐτι. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργὸς τῆς Πρωσίας ἀπηύθυνε διάταγμα πρὸ τινῶν ἐτῶν πρὸς τοὺς κυβερνητικούς προέδρους περὶ πρακτικῆς ἐργασίας, ἐξ οὗ ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς: «Ὁ Γερμανικὸς ὑπὲρ τῆς παιδικῆς ἐργασίας Σύλλογος ἐξητήσατο τὴν ὑποστήριξίν μου πρὸς προαγωγὴν τῶν προσπαθειῶν μου. Εὐχαρίστως ἐκπληρῶ τὴν ἐπιθυμίαν του, ἐπειδὴ ἡ ἐκ τούτου πείρα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ χειροτριβικὴ, προπαιδεύουσα τὸν παῖδα εἰς πρακτικὴν ἐργασίαν, δύνανται ν' ἀποβῆ λίαν ἐνεργὸν βοηθητικὸν παιδαγωγικὸν μέσον, ἰδίᾳ ἐν δημοσίαις ἀγωγῆς καὶ βελτιώσεως ἰδρύμασι. Πολλοὶ ἤδη ἐμορφώθησαν Σύλλογοι πρὸς γενικὴν αὐτοῦ εἰσαγωγὴν, μαθητικὰ ἐργαστήρια ἰδρύθησαν καὶ μαθήματα καὶ ἀσκήσεις γίνονται ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸ πρὸς μόρφωσιν ἐιδικῶν διδασκάλων. Καὶ ἐγὼ ὡσαύτως, θεωρῶν τὴν χειροτριβικὴν ὡς πρᾶγμα, ἔνεκα τῆς ἐξ αὐτοῦ ὠφελείας, ἀξίον τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἀρχῶν, διέταξα τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὸ νεωστὶ ἰδρυθὲν δημόσιον ἀγωγῆς καὶ βελτιώσεως ἰδρυμα ἐν Wabern. Εὐχῆς ἔργον μοι εἶνε να ἐτύχχανεν εἰσαγωγῆς, οὐ μόνον εἰς ἕτερα παρόμοια ἰδρύματα, Ὅρφανοτροφεῖα, Τυφλοτροφεῖα κτλ., ἀλλὰ καὶ εἰς ἰδιωτικούς ἐτι κύκλους, καὶ πρὸς τοῦτο δεόμεναι τυχεῖν τῆς ἡμετέρας δραστηρίου συνεργασίας» κλ.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἡ «Ἐκπαίδευσις» ἔνεκα ἀποδημίας τοῦ διευθυντοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δὲν ἐξεδόθη ἐπὶ τινα χρόνον, ἀπὸ τοῦδε ὅμως ἀναλαμβάνει τὴν τακτικὴν αὐτῆς ἐκδοσιν καὶ παρακαλεῖ τοὺς φίλους διδασκάλους να παράσχωσιν αὐτῇ τὴν εὐμένειαν τῶν καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν ὑπὲρ κρείττονος τῆς δημοτ. ἐκπαίδευσως καταστάσεως, μεθ' ἧς συνδέονται ἀναποσπάστως καὶ τῶν διδασκάλων αὐτῶν ἢ τύχη. Τὰ ἐλλείποντα φύλλα θὰ ἀναπληρωθῶσι πάντα.